

BIBLIOGRAFIA VALLMOLLENCA VI

per Antoni Gavaldà i Torrents

Paraules clau: Bibliografia. Catàleg. Municipi. Vallmoll. L'Alt Camp.

Resum: El treball està basat en una recopilació sistemàtica comentada i crítica de les publicacions que han aparegut en qualsevol vessant de l'àmbit de la recerca i que citen el nom de la vila de Vallmoll, en bona part o en cita reduïda. Les referències inclouen localització del material i pàgines on es troba, i es presenten classificades en blocs temàtics: A: "Monografies i altres treballs locals"; B: "Llibres i articles escrits per vallmollencs"; C: "Bibliografia general", subdividida en "Aspectes generals", "Medi físic i demarcació territorial", "Medi humà i poblacional", "Agricultura, indústria i sectors econòmics", "Art", "Festes i Costums", "Religió i religiosos" i "Història global".

Abstract: This work is based on a critical, commented and systematic compilation of the publications which, widely or in a reduced quotation, mention the name of the village of Vallmoll. The references include location of material and pages where it is found, and they are classified according to their subject: A: "Monographs and other local studies"; B: "Books and articles written by inhabitant of Vallmoll"; C: "General bibliography", which is subdivided into "General aspects", "Physical environment and territorial district", "Human medium", "Agriculture, industry and economic sectors", "Art", "Festivals and Customs", "Religion and religious" and "Global history".

La bibliografia de Vallmoll que es presenta aquí és la número 6, continuació de les cinc anteriors publicades a la mateixa revista científica, amb el número I (Quaderns de Vilaniu -Q.V.-, 5, maig 1984, pàgs. 157-205); número II (Q.V., 9, maig 1986, pàgs. 29-53); número III (Q.V., 19, maig 1991, pàgs. 71-91); número IV (Q.V., 21, maig 1992, pàgs. 71-89), i número V (Q.V., 22, novembre 1992, pàgs. 65-83).

La mecànica del treball és la mateixa que la dels estudis publicats anteriorment, per la qual cosa si se'n vol veure la motivació i la finalitat cal anar a buscar-les al primer treball, amb les modificacions escaients que es van incorporar i explicar al treball número II. Pel que fa a les biblioteques on es poden consultar les diverses obres, cal afegir a les ja ressenyades en treballs anteriors la del Sindicat Agrícola de Nulles (BSAN).

A.- Monografies i altres treballs locals

476. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *Bibliografia vallmollenca, V, a Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp 22*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1992, 94 pàgs. (pàgs. 65-83).

Loc. sencer (BIEV)

Relació de treballs, en forma d'articles o de llibres, que fan referència a la població de Vallmoll, convenientment classificats. Hi ha inclosos des del 426 al 475, és a dir: una cinquantena de fitxes.

B.- Llibres i articles escrits per vallmollencs, tinguin o no relació amb la temàtica local

477. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: «*La historia local y comarcal en el diseño curricular. Aportaciones metodológicas y didácticas*», en *Fuentes y Métodos de la historia local. Actas. Instituto de Estudios Zamoranos «Florián de Ocampo» (CSIC)*. Diputación de Zamora. Salamanca, 1991. 577 pàgs. (pàgs. 561-574).

Loc. sencer (BIEV)

Treball educatiu referit als avantatges -sense oblidar els desavantatges- d'incorporar la història local i comarcal al disseny de la Reforma educativa. En una primera fase es treballa el mateix concepte d'història local, i després s'entra en el terreny educatiu per veure el tractament que hi han donat diversos autors que s'han basat en la teoria constructivista. A l'entorn d'aquest darrer tema es fa una anàlisi del *coneixement del medi* en apartats, tot incorporant els eixos de fets, de procediments i d'actituds que es poden treballar. El darrer apartat presenta els enfocaments diferenciats respecte de les aportacions didàctiques per a l'ensenyament de la història local.

478. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: «*Escola d'ahir, escola d'avui. Panorama general de l'Escola Moderna a Valls*», a *Cultura*. Edita: Associació d'Alumnes i Ex-alumnes de l'Escola del Treball. Valls, setembre 1991, 44 pàgs. (pàgs. 15-16).

Loc. sencer (BIEV)

En aquest article, extracte de la conferència inaugural de les *XI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans* celebrades a Reus l'abril del 1991 s'hi explica, en síntesi, la naixença de l'Escola Moderna de Valls, i les posteriors vicissituds des del 1913 al 1919.

479. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: «*El Bloc Obrer i Camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca*», a *Quaderns d'Història Contemporània. Homenatge a M. Antònia Ferrer*. Edita: Àrea d'Història Contemporània. Tarragona, 1991. 302 pàgs. (pàgs. 255-270).

Loc. sencer (BIEV)

Article en què s'estableixen les bases de constitució i d'actuació del Bloc Obrer i Camperol a Valls i comarca, a partir del 1932. Una primera anàlisi fa referència a la constitució del BOC vallenc i posteriorment s'esbossa la biografia dels seus propulsors. També s'estudien els estatuts i, finalment, i com a part més rellevant, s'analitzen les accions més destacades del BOC a la vida vallenc i comarcal.

480. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: *L'Escola Moderna de Valls (1909-1919)*, a *XI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'educació.: Visió històrica*. Ed. Centre de Lectura. Reus, 1992. 362 pàgs. (pàgs. 25-48).

Loc. sencer (BIEV)

Article exhaustiu sobre el model d'escola que s'implantà a Valls seguint les orientacions de l'Escola Moderna fundada per Francesc Ferrer i Guàrdia. En la ponència que va inaugurar les *Jornades d'Història de l'Educació* s'hi tracta el panorama escolar a Valls al tomb del segle XIX al XX, els precedents de l'Escola Moderna a la ciutat en el període de 1909 al 1913, les diatribes a què es va sotmetre l'Escola en el moment de la seva implantació amb una premsa hostil que fustigava constantment els promotors, amb el suport dels articles d'autors anònims i de capellans, i, finalment, les vicissituds de l'Escola a partir del 1914.

481. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: *Recensió del llibre de Jordi Planas i Maresme. Propietaris organitzats. Estudi de la Cambra Agrícola del Vallès (1901-1935), «Estudis de Granollers i del Vallès Oriental/4», Ajuntament de Granollers, Granollers, 1991. 268 pàgs.*, a *Afers. Fulls de recerca i pensament*. Vol. VII. Catarroja, 1992. 270 pàgs. (pàgs. 223-225).

Loc. sencer (BIEV)

Crítica del suggerent llibre de Planas sobre un estil i alhora model de societat agrària diferent del que va ser usual a les comarques tarragonines, en què com a tret distintiu eren els propietaris els que portaven el timó de l'associació encarada al mercat.

482. SANTESMASES, Josep; GAVALDÀ, Antoni: *La coordinació dels Centres d'Estudis: cap a la concreció, a L'Avenç. Plecs d'Història Local*. Barcelona. Núm. 37. Febrer 1992. pàgs. 35-50 (pàg. 43).

Loc. pàg. 35 (BIEV)

Article en què es fa un repàs de l'acti-

vat i de les reunions que s'han realitzat fins a l'actualitat amb l'objectiu de constituir una Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana. Els autors de l'article hi participen en nom de l'Institut d'Estudis Vallencs.

C.- Bibliografia general

C1.- Diccionaris, nomenclàtors, bibliografies i treballs que aporten dades i fets generals.

483. *L'Alt Camp: Guia comarcal poble a poble*. Ed. Consell Comarcal de l'Alt Camp. Patronat Comarcal de Turisme. Valls, 1990. 36 pàgs.

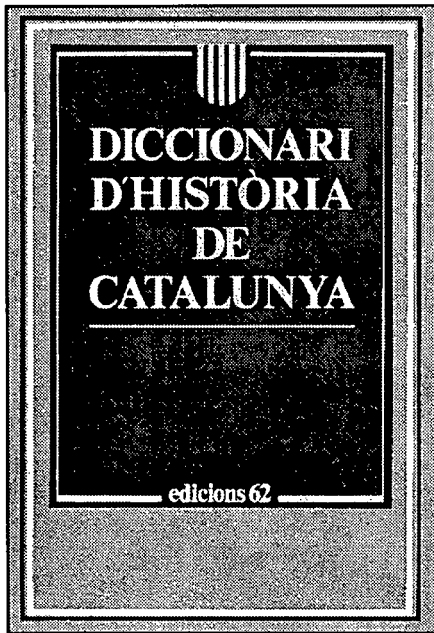
Loc. pàgs. 27, 30-31 i 35 (BIEV)

Còpia matussera d'informació sense una acurada revisió prèvia. Així, hom parla de Vallmoll i diu que hi ha tavernes o que s'hi fa cinema, quan la realitat és una altra. Quant a l'oferta cultural i artística cita el castell, la parroquial, l'ermita del Roser i el pont de la Rasa. Si bé els tres primers són indiscutibles, en el quart no toquen vores; en canvi, es deixen altres «ofertes» de més contingut.

484. *Diccionari d'Història de Catalunya*. Director: Jesús Mestre i Campi. Edicions 62. Barcelona, 1992. 1.150 pàgs.

Loc. pàg. 950 (BIEV)

Al diccionari s'hi incorpora el vallmollenc Pere Sagarra Boronat «Anteo», militant confederal a la República i a la guerra. Així mateix qui subscriu ha confeccionat les entrades següents: Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos (pàgs. 69-70), Baldrich i de Veciana, Albert Felip de (88-89), Batet Mestres, Domènec (111), Carner Romeu, Jaume (196), castells (212-213), Caylà Grau, Tomàs (227), Centre d'estudi o Institut

El Diccionari d'Història de Catalunya inclou diversos fets i persones de la comarca. Una persona de Vallmoll que hi surt reflectida és Pere Sagarra Boronat Anteo.

d'estudi (232-233), cooperativisme (298-299), *Diario de Tarragona* (347-348), Gener Batet, Josep (496), Gerhard Ottenwaelder, Carles (499), González Alba, Manuel (508), Mallol Bosch, Macià (638), Manyà Alcoverro, Joan Baptista (646), Martí Parés, Fidel (662), Miró Solanes, Fidel (695), Morató Vila, Josep (716-717), Quintes, saragata de les (876-877), Rafí Sastre, Joan (881), Robert Rabadà, Pau (925), el ja esmentat Sagarra Boronat, Pere (950), Sociedad de Tejedores a la Mano de la Nación Española (1012), *Voz del Campesino, La* (1135).

485. FONTANA TARRATS, José M.: *Dos trenes se cruzan en Reus*. Ediciones Acervo. Barcelona, 1979. 390 pàgs.

Loc. pàg. 27 (BIEV)

Llibre de memòries en què l'autor es-

quitxa de moltes maneres gent que ha conegut. L'autor, destacat capítost franquista, en les pàgines inicials, quan vol fer d'historiador, cita la terra de marca i hi situa el castell de Vallmoll.

486. *Memòria 1990. Complir i respondre*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1991. 186 pàgs.

Loc. pàgs. 30, 84, 129 i 178. (BIEV)

Resum d'actuacions de la Diputació durant el curs de l'any que s'indica. Vallmoll va rebre una subvenció pels vestidors de la zona esportiva; se li va concedir un crèdit de dotze milions de pessetes, i va rebre 135.250 pta. per facilitar la prestació de serveis d'ajuda a domicili per a persones necessitades.

487. OLIVÉ I SOLANES, Josep M.: *Tarragona a través del temps*. Edita Gas Tarraconense, S.A. Tarragona, 1984. 544 pàgs.

Loc. pàgs. 216 i 319 (BIEV)

Valuosa història gràfica de Tarragona amb encertades impressions de l'autor, ajudat, quan convé, pels records de Josep P. Virgili i Sanromà. Al llibre apareixen dues referències sobre Vallmoll. La primera parla del Trofeu Armangué, trofeu automobilista que tenia lloc en un circuit ubicat entre Tarragona- la Secuita- Vallmoll. El segon dels tres anys que se celebrà, el 1922, ocorregué un accident amb víctimes mortals. La segona notícia es refereix a l'Hotel Europa de Tarragona, el propietari del qual era Marian Recolons, de Vallmoll, el qual el tingué llogat a Ramonet Oller, que es diu que era qui realment explotava el negoci.

C2. Medi físic i demarcació territorial

488. BALAÑÀ I ABADIA, Pere: *Els noms de lloc de Catalunya*. Departament

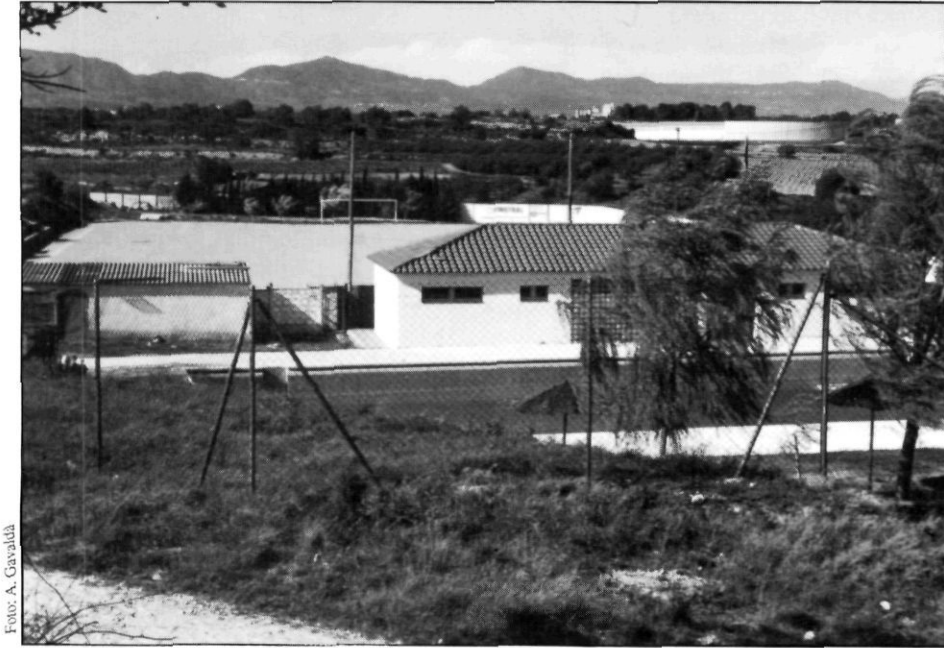

Foto: A. Cavaldà

La zona esportiva que inclou el camp de futbol, els vestidors i la piscina va ser subvencionada per la Diputació de Tarragona, l'any 1990.

de la Presidència i Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1989. 286 pàgs.

Loc. pàg. 29 (BIEV)

Treball documentat, en forma de fitxes, en què s'estudien els noms de les capitals de municipi de Catalunya, a partir de disset aspectes diferents que fan referència a l'etimologia tot al llarg de la formació històrica. S'intenta establir de quina llengua prové i en quin moment fou creat cada topònim, i quin significat (valor semàntic) té o tenia. Sobre Vallmoll s'hi escriu que és un compost descriptiu, el qual etimològicament prové del llatí *valle* «vall» i del llatí *molle* «humida, blana». Quant a la classificació, l'autor afirma que el primer és oronímic i el segon és poderatiu, referit a qualitat.

489. BOFARULL I TERRADES,

Manuel: *Origen dels noms geogràfics de Catalunya*. Pobles rius, muntanyes, etc. Editorial Millà. Barcelona, 1991. 284 pàgs.

Loc. pàg. 262 (BIEV)

Com diu el títol del llibre escrit pel badaloní, hom parla dels orígens dels noms, motiu pel qual apareix Vallmoll. Consta en el llibre que «aplega diverses suggerències etimològiques relatives a la toponímia del país donades per diferents autors». Afirma que Vallmoll prové «de *vall* i de *moll*, 'humit'. A l'escut, però, entenen aquest *moll* com el peix, i així n'hi posen tres, de plata, que miren a l'esquerra».

490. MIR Y COMAS, Raul M.: *Cataluña agrícola. Aportación a su estudio*. Ediciones Técnico-Publicitarias. Barcelona, 1943. 334 pàgs + pàgines de propaganda intercalades sense numerar.

Loc. pàg. 23. (BSAN)

En aquest magnífic llibre del director de «El Cultivador Moderno» hi apareix Vallmoll dins del subcapítol de la província de Tarragona, quan parla, explícitament, de la comarca de Valls i dels seus productes agrícoles.

491. ROVIRA I GOMEZ, Salvador-J.: *La comissió Tarín-Castellarnau (1821)*. Col.lecció «Pau de les postals». Edita: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, SA. Tarragona, 1989. 98 pàgs.

Loc. pàg. 38 (BIEV)

A la nota 99 de peu de pàgina, l'altafullenc Rovira Gómez recorda alguna de les poblacions que al moment oportú van advocar perquè Tarragona fos la capital provincial del mateix nom. L'Ajuntament de Vallmoll, abans del 16 de març del 1820, va ser un més dels que van fer pinya per Tarragona enfront de Reus, que també ho havia demanat.

C3. Medi humà i poblacional

492. CAVALLÉ BUSQUETS, Joan: *Quan les cases volien ser palaus. La població d'Alcover, 1553-1625*. Centre d'Estudis Alcoverencs. Alcover, 1989. 144 pàgs.

Loc. pàg. 124 (BIEV)

En la relació de localitats d'on provenen els contraents no originaris d'Alcover dels anys 1614 al 1623 n'hi figuren dos de Vallmoll.

493. IGLÉSIES, Josep: *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. 2 vols. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona, 1991. Vol. I. 410 pàgs., Vol. II. 378 pàgs.

Loc. Vol. I, pàgs. 58 i 73. Vol. II, pàg. 244 (BIEV)

Vallmoll, posat dins de la vegueria de Tarragona, hi consta amb 62 focs. Eren, textualment: mossèn Joan Cabeça vicari, mossèn Jaume Ferran prevere, la viuda Beneta, la viuda Stevena, ne Scuder, en Cerveró, Anthoni Buada, Baltasar Borrada, Anthoni Lorenç, Francí Belltall ferrer, la vídua Prunera, la vídua Cabeça, en Pere Sanaüga, Joan Arbonès, Guillem Cosidor, Joan Bonanat, la viuda Dalmaua, Joan Andreu, Francí Cosidor, Vicenç Ferran texidor, Pere Cerdà, Joan Alexandre, Joan Martí perayre, Andreu Ferran perayre, Guillem Sureda sastre, Joan Sala, Anthoni Trullols sastre, Pere Plana, Joan Lorenç texidor, Anthoni Gavaldà texidor, en Jaume Pallarès, en Joan Mulner, en Gili, Anthoni Narbonès, Berthos Lorenç, en Pasqual Gisquerol, Guerau Ginot, Macià Albanell, la viuda Gavaldana, la viuda Botera, Joan Cosidor, Joan Fort, Joan Gatell, en Berenguer Cerdà, Joan Alcoleja, Guillem Arbonès texidor, Francí Papiol çabater, Berenguer Alomar, Guillem Arbonès, Matheu Mallorquí, la viuda Roça, Francí Guiot texidor, Pere Giner, la viuda Marcha, Joan Pont, Joan Steve, la vidua Alomara, Miguel Gisquerol, la viuda Armengol, Damià Cabeça, la viuda Blanca, Jaume Giner.

C4. Agricultura, indústria i sectors econòmics

494. *Anuario 1919*. Sindicato Agrícola. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro. Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart. Barcelona, 1919. 125 pàgs.

Loc. pàg. 122 (IACSI)

Apareix el Sindicat Agrícola de Vallmoll com una associació més que constitueix la Federació Agrícola Catalano-Balear.

495. *Anuario 1921*. Sindicato Agrícola

la. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro. Imprenta de Francisco J. Altés Alabart. Barcelona, 1921. 123 pàgs.

Loc. pàg. 120 (IACSI)

El Sindicat Agrícola de Vallmoll apareix com a integrat a la Federació Agrícola Catalano-Balear, entitat que va néixer el 1899.

496. *Anuario 1923*. Sindicato Agrícola. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro. Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart. Barcelona, 1923. 150 pàgs.

Loc. pàgs. 146 (IACSI)

D'entre les trenta-dues associacions de les comarques de Tarragona integrades a la Federació Agrícola Catalano-Balear, el Sindicat de Vallmoll n'era una.

497. *Anuario 1925*. Sindicato Agrícola. Excmo. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro. Imprenta Altés. Barcelona, 1925. 142 pàgs.

Loc. pàg. 137 (IACSI)

Vallmoll, mitjançant el seu Sindicat Agrícola, creat el 1912, participava en l'associació de la Federació Agrícola Catalano-Balear, organisme que mantenia unes relacions molt estretes amb l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. A la memòria de l'any 1924 hi ha 133 entitats associades de tot Catalunya i les Illes, trenta-una de les quals pertanyen a la demarcació de Tarragona.

498. *Anuario 1927*. Sindicato Agrícola. Excmo. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro. Imprenta Altés. Barcelona, 1927. 176 pàgs.

Loc. pàg. 172 (IACSI)

El Sindicat Agrícola de Vallmoll continuava integrat a la Federació Agrícola Catalano-Balear. Era una de les vint-i-nou associacions de la província de Tarragona.

499. *Anuario 1929*. Sindicato Agrícola. Excmo. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro. Imprenta Altés. Barcelona, 1929. 250 pàgs.

Loc. pàg. 246 (IACSI)

Les associacions de l'Alt Camp que estaven integrades a la Federació Agrícola Catalano-Balear eren: Cambra Agrícola «La Sexantena», de Valls; Centre Agrícola, de Vila-rodona; Sindicat Agrícola, del Pla de Santa Maria; Sindicat Agrícola, de Vallmoll, i Unió Agrícola, d'Alió.

500. *Anuario 1933*. Sindicato Agrícola. Excm. Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Imprenta Altés. Barcelona, 1933. 232 pàgs.

Loc. pàgs. 141, 151 i 173 (IACSI)

A la relació de socis corresponsals -o sigui, de fora de Barcelona- de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre hi figuren els vallmollencs Josep Ferrer Jaumà i Josep Aymerich Domingo, els quals són adscrits al Partit de Valls.

501. COBERTERA LAGUNA DE ESQUERRA, Eugenio: *Los suelos cultivados de la Provincia de Tarragona*. Excma. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1986. 214 pàgs. + 3 mapes plegats.

Loc. pàgs. 117, 167-168, 176 i s. [mapes], 189, 198 i s. [mapes] i Mapes finals. (BIEV)

Estudi tècnic dels sòls de la demarcació. Part dels de Vallmoll, on hi ha avellaners a la conca del Francolí, els inclou com a sòls calcaris de bona fertilitat i rics en matèria orgànica. Posteriorment, en una sèrie de quadres assenyalava la *ratio* entre l'índex de fertilitat i la superfície conreada. A l'Alt Camp el promig és 2,40, i a Vallmoll, 2,53, una mica superior a aquesta mijana.

Un altre tema fa referència a la *ratio* entre l'índex d'acció agrícola i l'índex de fertilitat. A l'Alt Camp és 0,98 de mitjana, la qual, al municipi de Vallmoll és d'1 just.

Pel que fa al potencial edàfic en relació amb el nombre d'explotacions l'autor estableix la comparança entre 1972 i 1982. Vallmoll ha passat del 24,82 -la *ratio* comarcal és de 19,04- al 26,71 -la *ratio* és de 19,99-, amb una variació, a l'alça, a la població, del 7%.

502. COMELLES, Josep M.; DAURA, Angelina; ARNAU, Marina; MARTIN, Eduardo: «*L'Hospital com a institució de crèdit: el cas de l'Hospital de Valls*», a *Quaderns d'Història Contemporània. Homenatge a M. Antònia Ferrer*. Edita: Àrea d'Història Contemporània. Tarragona, 1991. 302 pàgs. (pàgs. 45-70).

Loc. pàg. 56. (BIEV)

En una síntesi del treball dels quatre autors publicada a Tarragona s'hi expliciten els censals vigents el 1847, favorables a l'Hospital de Valls, entre els quals n'hi consta un de Vallmoll, cosa que representa el 0,8% del total.

503. PALAURAFECAS, Salvador «el Galo»: *Els molins fariners hidràulics de Catalunya. 690 molins inventariats*. Museu-Arxiu Comarcal de Montblanc. Valls, 1992. 160 pàgs.

Loc. pàgs. 41, 77 i 82 (BIEV)

Extraordinari treball de camp fet per «el Galo» després d'anys i anys de desbrossar rius i torrenteres per localitzar els molins fariners hidràulics d'una gran zona del país compresa entre els rius Segre-Ebre i Cardener-Llobregat, amb incursions a les zones de Vic i de la Franja. El treball, amanit amb profusió de fotografies, es complementa amb uns mapes fets per Antoni Sagarra i Mas, perfectes per la seva

Foto: A. Gavalda

El molí del Senyor o de Vallmoll fou demolit sense contemplacions el 1983. Aquestes són unes peces, ara arraconades, a la vora del castell.

precisió. En el valuós treball s'hi cita el Molí de Vallmoll o Molí del Senyor, alimentat per aigua del Francolí, el qual fou arrabassat sense contemplacions el 1983.

504. *Tarragona econòmica 1990*. Gabinet de Estudios. Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Tarragona. Tarragona, 1992. 304 pàgs.

Loc. pàgs. 7, 83, 100, 232, 279 i 287 (BIEV)

Les dades de Vallmoll que hi apareixen són les següents:

Població del 1989 -1.033 habitants- i del 1990 -1.068- amb l'índex de variació en percentatges -3,39%-; pes comarcal -3,09%- i densitat del 1990 -63,95 h/km²-; consum d'energia elèctrica del 1990 -2.539.445 kw- la qual cosa representa un

1,21% de la comarca; demanda mensual d'aigua al consorci d'aigües de Tarragona per a l'any 1990 -5.250 m3, excepte els mesos de juliol, agost i setembre, en què se'n demanen 6.750 m3-; evolució de vivendes construïdes: 36, el 1982; 4, el 1983 i 1984, respectivament; cap el 1985; 2, el 1986; 3, el 1987; 5, el 1988; 12, el 1989, i 5, el 1990; llicències fiscals per sectors productius i per comarques classificades de la forma següent: indústria i construcció -37-, comerç -23-, serveis -51-, la qual cosa suposa un total de 111 llicències; empreses constituïdes l'any 1990 -1-, amb un capital escriturat de 4.500.000 pessetes.

C5. Art

505. BASSEGODA I NONELL, Joan: *Homenatge a un gran arquitecte tarragoní. Dibuixos de Josep M. Jujol i Gibert*, a *Revista Técnica de la Propiedad Urbana*. Tarragona. Ed. Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Tarragona. Núm. 34. Tarragona, 1985. 206 pàgs. (pàgs. 83-100).

Loc. pàg. 94 (BIEV)

L'article descriu exactament el que consta al títol, amb múltiples detalls personals d'altres arquitectes que el van tractar i que desvetllen com era la seva personalitat. La referència a Vallmoll surt indicada quan assenyalava la restauració de l'altar i les pintures de l'any 1925. Indica que a les pintures de Vallmoll era ell mateix, sovint, qui pujava a la bastida per pintar les fantasies de caire barroc que tant l'entusiasmaven.

506. ESPAÑOL, Francesca: *L'arquitectura religiosa romànica a la Conca de Barberà i Segarra tarragonina*. Ed. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1991. 430 pàgs.

Loc. pàg. 40 (BIEV)

Cita de l'església de Vallmoll en la butlla d'Anastasi IV, el 1154, com a resposta a la demanda efectuada per l'arquebisbe Bernat Tort per tal de delimitar exactament les possessions de l'arquebisbat.

507. MARTINELL, Cèsar: *Capella de N^a. S^a. del Roser i ses pintures en rajoles vidriades*. E. Castells, editor. Valls, 1924. 120 pàgs.

Loc. pàgs. 20 i 22-23 (BIEV)

El famós arquitecte escriu sobre la capella del Roser de Valls, però fa referències comparatives a la de Vallmoll, sobre la qual diu que potser va tenir per model l'absis de l'esglesia gòtica de Santa Tecla del Castell. Al treball s'hi reproduïx la planta de l'ermita de Roser de Vallmoll, la secció longitudinal i la transversal.

508. MATA DE LA CRUZ, Sofía: *Isaac Hermes Vermeij. El pintor de l'escola del Camp*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1992. 248 pàgs.

Loc. pàgs. 30 i 79 (BIEV)

Cita Pere Blai, nascut a Barcelona, però instal·lat a Vallmoll a partir, aproximadament, del 1580, com a millor mestre d'obres o arquitecte català del renaixement.

509. SADURNI, Montserrat: *Cultura Ibérica en la provincia de Tarragona*, a *Miscel·lània I Centenari de l'Institut d'Ensenyament Mitjà a Reus*. Institut Gaudí. Reus, 1976. 176 pàgs. (pàgs. 117-126)

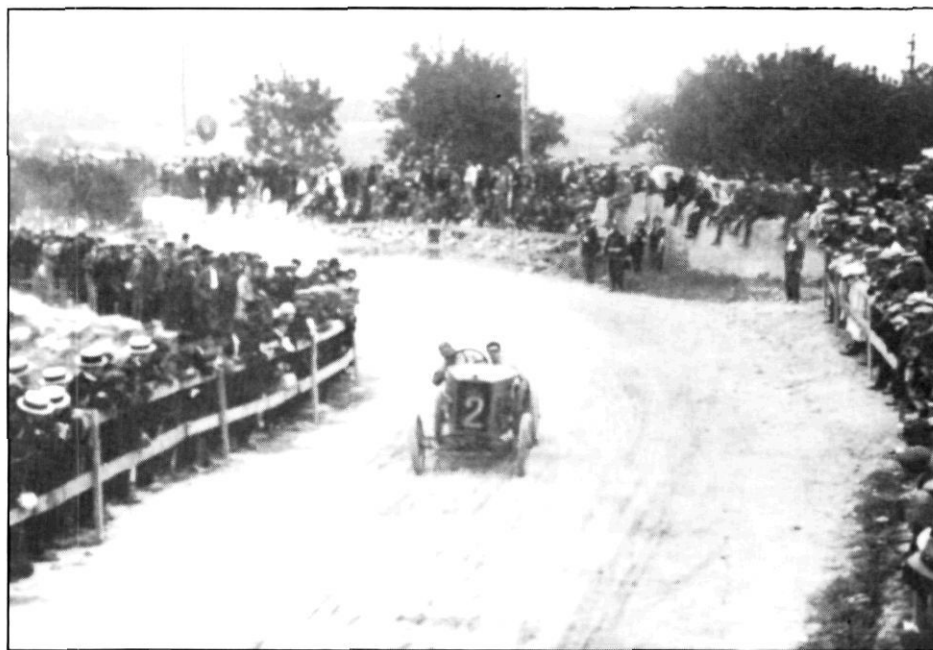
Loc. pàgs. 121 i 125 (BIEV)

En la publicació de la professora apareix Vallmoll en el mapa de les estacions ibèriques de la demarcació tarragonina i

Fotografies: arxíu *El Pati*

El futbol a Vallmoll compta amb dos equips i dues afeccions diferents. Aquests són els equips en formacions habituals al campionat. A dalt el CD Vallmoll, i a sota la UEM Vallmoll.

El Trofeu Armangué va ser una cursa que mobilitzà la demarcació de Tarragona en particular i Catalunya en general. Els cotxes que hi concorrien eren primeres marques. Detall previ a la sortida i un cotxe en plena cursa.

cita els Garràfols, dels quals diu textualment que «del s. III al II semblen ser les restes de gots de fang fi, els pondus, les tapes, un cavallet de fang, i un plat o peu de premsa de vi, semblants a d'altres trobats a diversos punts de la península».

C6. Festes i Costums

510. FESTA DE L'ASSUMPCIO DE LA MARE DE DÉU'92. 14, 15, 16 i 17 d'agost. Vallmoll. Ed. [Ajuntament de Vallmoll]. Vallmoll, 1992. 28 pàgs. sense numerar.

Loc. sencer (part)

Programa de la festa major de Vallmoll de l'any 1992 en què s'assenyalen tots els actes que s'hi celebraren. Com a curiositat indicar que per primera vegada surten ressenyats dos clubs de futbol: un, el de sempre, el CD Vallmoll, i l'altre, avalat per l'Ajuntament, la Unió Esportiva Municipal de Vallmoll.

511. GINER I FILELLA, Ramon: «Trofeo Armangué». *Tarragona 1921-1923*. Col.lecció «Pau de les Postals» 12. Indústria Gabriel Gibert, SA. Tarragona, 1992. 172 pàgs.

Loc. pàgs. 20, 31, 33, 38, 43, 57, 65-66, 84, 87, 89, 107, 114, 123, 127 i 151 + cartell (BIEV)

Bon treball de recopilació de premsa sobre la cursa de cotxes que feia el trajecte Tarragona-la Secuita-Vallmoll i que duia el nom de Trofeu Armangué. Se celebrà durant tres anys, passant per la carretera, amb un circuit establert. L'organització anava a cura del Reial Moto Club de Catalunya i hi havia un reglament acurat per a la prova. Aprofitant la infraestructura, s'organitzà una cursa de motocicletes i de sidecars. L'organització era d'allò més previsor ja que la prova,

primera de les que es feien a Catalunya d'aquestes característiques, ho requeria. Al viratge de Vallmoll i en d'altres indrets hi havia telèfons per informar, i telegrafia òptica, auxiliada per seccions ciclistes militars. El viratge de la carretera de la Secuita amb la general va ser peraltat per evitar perills als cotxes.

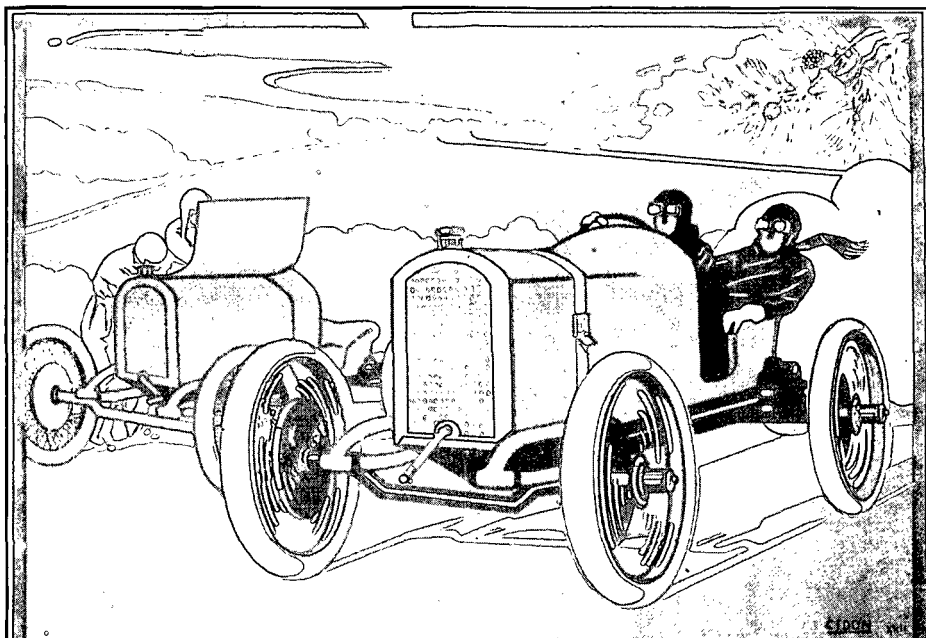
Tot i amb això, la cursa del 1922 va resultar tràgica ja que moriren sis persones -la majoria veïns de Constantí- i hi hagué, a més, diversos ferits, a causa, sobretot, de l'accident d'un cotxe. Aquesta cursa es repetí l'octubre, ja sense incidents. La tercera, que resultà ser la de cloenda, se celebrà el 1923. A aquesta cursa la seguí el «Gran Premio España», però ja no se celebrà a Tarragona.

512. TRENCHS I MESTRE, Miquel: *Miscel.lània castellera. Anys 1850-1900*. Ed. Ràdio Capital de l'Alt Camp. Valls, 1989. 100 pàgs.

Loc. pàgs. 24, 26, 29, 36, 53, 56, 74, 80, 82 i 91 (BIEV)

Bon treball de M. Trenchs sobre notícies inèdites de castells hominals de la segona meitat del segle XIX, extretes dels periòdics *Diario de Tarragona* i *La Opinión*, complementades amb d'altres informacions de diaris valencs de l'època. Entre aquestes informacions n'hi ha algunes de referides a Vallmoll que ressenyem tot seguit: el 1858, en el decurs de la festa major, s'hi féu el pilar de vuit; els anys 1863, 1884, 1890 i 1897, també durant la festa major d'estiu, s'aixecaren castells a la població; el 1880, al programa s'hi indica que s'aixecaran «castells de nou», sense precisar, posteriorment, si l'intent esdevingué realitat.

513. VIOLANT I SIMORRA, Ramon: *Etnografia de Reus i la seva comarca. El*

REIAL MOTO-CLUB DE CATALUNYA

TROFEO ARMANGUÉ

SEGON ANY 21 MAIG 1922

TARRAGONA - SECVITA - VALLMOLL

• IMP L11 J. ORTEGA-VALENCIA

Camp, la Conca de Barberà, el Priorat. 5 volums. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1990. Vol. I: 238 pàgs. Vol. IV: 188 pàgs.

Loc. Vol. I, pàg. 82 [94]. Vol. IV, pàgs. 56 [520] i 103 [571] (BCLR)

El llibre que ara es consulta reuneix els cinc volums publicats oportunament per l'Associació d'Estudis Reusencs. Ara consultem la reedició en facsímil, completa. Conseqüentment, aquesta fitxa arrodoneix el número 296 de la «Bibliografia vallmollenca, II» publicada al núm. 9 de *Quaderns de Vilaniu*, on només s'havia pogut consultar el volum 5.

La referència del volum 1 repeteix la del volum 5, en indicar una corranda de Capçanes que diu que a Vallmoll són ceballots. Dues pàgines abans -entre la 80 i la 81- apareix una fotografia de la plaça de la Creu que l'autor confon amb la plaça Major o de l'Ajuntament.

Les referències del volum 4 consisteixen a assenyalar la data del 1580, en què es construí el retaule de l'altar major de l'ermita del Roser, i a explicar que la imatge fou trobada per un pastor en una font propera.

C7. Religió i religiosos.

514. ALSINA I GEBELLI, Josep: *El convent de Sant Francesc, de Reus (1488-1835)*. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1985. 266 pàgs. +10 p.s.n.

Loc. pàgs. 114 i 208 (BIEV)

Interessant relació dels indrets exactes per al cobrament de les almoines als diversos pobles, aspecte que pel que sembla no era respectat en alguns casos, la qual cosa motivava alguna picabaralla venial. Així, ens assabentem que Vallmoll i altres pobles era feu del Pare Guardià de Tarragona, el 1570.

La segona notícia ens la dona l'assalt

del convent de Reus el 22 de juliol de 1835, indret on hi havia tancats frares, sacerdots, coristes i germans llecs. Un dels coristes ressenyats, fra Llorenç Badia, era natural de Vallmoll.

C8. Història global.

515. BONET i RULL, Laia: «*Entrevista a Francesc Bofarull i Carbonell, fill de Valls. Seixanta-nou anys*», a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 20. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1992, 98 pàgs. (pàgs. 45-61)

Loc. pàg. 58 (BIEV)

Referència oral respecte del pastitx electoral franquista en un referèndum.

516. COMELLES, Josep M.; DAURA, Angelina; ARNAU, Marina; MARTIN, Eduardo: *L'Hospital de Valls. Assaig sobre l'estructura i les transformacions de les institucions d'assistència*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1991. 416 pàgs.

Loc. pàgs. 88, 145, 217, 222, 290 i 293-295 (BIEV)

A l'estudi de l'Hospital de Valls hom hi pot trobar algunes notícies referents a Vallmoll prou interessants. Una apareix quan es parla de l'Hospital dels Antonians, al segle XIII, el qual posseïa una terra de secà al terme vallmollenc. Una altra es refereix a malalts de Vallmoll que venien a l'hospital de Sant Roc de Valls ja que aquest i el d'Alcover, probablement eren els únics hospitals de la comarca durant el segle XVIII.

D'altra banda, se citen els censals vigents el 1847 favorables a l'Hospital de Valls, dels quals n'hi ha un de Vallmoll, aspecte que representa el 0,8% del total. També hi consten les finques alienades a l'Hospital com a conseqüència de la desa-

Foto: P. Queralt

L'edifici de l'antic hospital de Vallmoll, al Portal de la Creu, del record sempre ha estat en mans particulars. Ara s'hi arregla la façana per lluir la portalada i l'escut que hi hostatja.

mortització de Madoz, el 1859; així, trobem una parcel·la de 38,2 àrees d'horta pel preu de 3.800 rals, el comprador de la qual és F. Galofré, de Valls. La darrera referència és amb motiu de les picabaralles que es va produir a l'Ajuntament per la situació de construcció de l'hospital; així, mentre uns deien que s'havia de construir a Masmolets, altres opinaven que calia fer-ho a la plana de Vallmoll.

517. CORTIELLA I ODENA, Francesc: *Història de la Poble de Mafumet* (Amb una informació toponímica original de Josep Veciana i Aguadé). Ed. Ajuntament de la Poble de Mafumet. Tarragona, 1986. 282 pàgs.

Loc. pàgs. 69, 114 i 186 (BIEV)

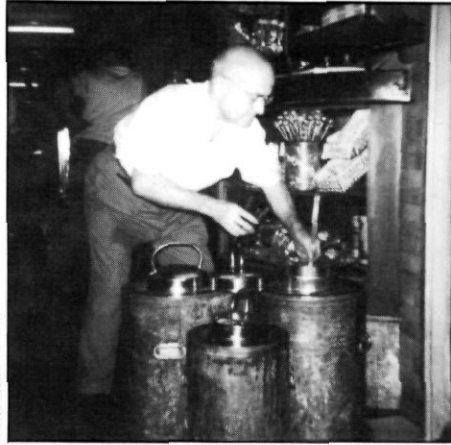

Foto: cecsió A. Ollé

Francesc Ollé Ferré, *Sisquet d'Ollé* o *Sisquet de la Matilde* va ser un vallmollenc emprenedor, afiliat a la CNT. Treballà en un bar a Barcelona, al qual hi posà el nom de la seva vila. Aquí se'l veu treballant amb unes geladores.

Cortella inclou en el seu treball tres notícies de Vallmoll ja sabudes. Una és el fallit intent de ferrocarril que havia d'anar de Cervera a Tarragona i que passava, entre altres llocs, per la població. Una altra notícia és sobre Joan Antoni Rovira, el constructor de la parroquial, el 1772. La tercera referència és quan surt citada la població en la relació de pobles que integren la Comuna del Camp de Tarragona, el 1586.

518. COSIDO FÀBREGAS, Pau: *Crèiem en la Revolució. (La Revolució traïda)*. Ed. particular. Valls, 1992. 182 pàgs.

Loc. pàgs. 17-18, 24, 43, 45, 74, 85 i 90 (BIEV)

Treball essencialment biogràfic, ben aconseguit, d'un dels dirigents del BOC vallenc i comarcal en els anys de la República i en els convulsos de la guerra. Entre les cites que fan referència a Vallmoll, l'autor assenyalava que el seu pare patí un atac de feridura mentre treballava la terra i

que un veí, de «cal Cinquero», el dugué amb el carro fins a casa seva. Una altra notícia és que un oncle de l'autor vivia a Vallmoll; es deia Josep Gatell i era un republicà net. També assenyala que l'any 1932-33, a Vallmoll, hi havia una fàbrica tèxtil, propietat del vallenc Benet Casas.

En una altra pàgina esmenta a Solé, de Vallmoll, que feia la línia entre Valls i Tarragona com un dels integrants del BOC. També parla dels comitès de l'Aliança Obrera i afirma que a Vallmoll hi tenia responsables del moviment a prop pel que convingués.

L'autor també assenyala que al començament de la guerra la CNT tenia molta força a Vallmoll. Indica, així mateix, que Esteve «el Carrascla» era un militant vallenc tèrbol i que, durant la guerra, va ser reconegut per «Sisquet d'Ollé», de Vallmoll, motiu pel qual aquell va entrar a les milícies del POUM. Finalment, explica els successos de la Telefònica, a Valls, durant els fets de Maig del 1937, quan una columna de guàrdies d'assalt feren parada entre Valls i Vallmoll.

519. FABRA I SALVAT, Ester; CUNILLERA I MIQUEL, Josep; ROBUSTÉ I CLARAVALLS, Montserrat: *Els orígens*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1991. 68 pàgs. + joc.

Loc. mapes pàgs. 10, 14, 18, 30 i 42; textos pàgs. 39 i 48-50; i joc (BIEV)

Excel·lent llibre, amb una clara vocació didàctica i adreçat als escolars de Valls i l'Alt Camp, en què es fa referència a èpoques pretèrites. De Vallmoll, en surten dues aportacions interessants. Una, referida al poblat de «Els Garràfols», jaciment ibèric del s. III a. C, una part de les muralles i de les habitacions del qual s'ha pogut trobar. La ceràmica provinent d'aquest poblat es va dipositar al Museu de Reus.

Els autors també parlen de la vila romana de «Les Cavalleries», del s. IV-V d. C., que presenta fonaments, filades de murs paral·lels i paviments amb mosaics. S'esmenta, així mateix, el sarcòfag romà que estava instal·lat a la carretera com a abeurador i que ara és al Museu Arqueològic de Tarragona.

520. GORT I JUANPERE, Ezequiel: *La cambreria de la seu de Tarragona. Segles XII i XIII*. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1990. 334 pàgs.

Loc. pàgs. 184 i 220 (BIEV)

Apareixen cites sobre un tal Pere de Vallmoll -el 1167, sobre qüestions d'herència al Milà- i sobre Guillem de Vallmoll -respecte d'un forn a la mateixa població-.

521. PRATS I SALAS, Joan: *El carlisme sota la Restauració. El partit carlí a la província de Tarragona (1885-1907)*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Excma. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1990. 344 pàgs.

Loc. pàgs. 163, 165, 221 i 294 (BIEV).

Quan l'autor parla de les juntes carlistes, cita la del 1895; també fa referència als districtes. Vallmoll comptava amb una junta local integrada a la junta de districte de Valls, el president de la qual era Joan B. Olivé.

La població de Vallmoll apareix quan l'autor fa una evolució del vot carlista al districte de Valls-Montblanc representat per J. Bernat (elecció de 1892) i per J. Avellà (1901 i 1905); els quals van treure a Vallmoll 43, 70 i 102 vots, respectivament, a les tres eleccions indicades, la qual cosa representava un 4,2%, un 6,3% i un 16,3% de vots carlins respecte del total de vots emesos.

A l'apèndix s'hi fan constar els resul-

tats de l'elecció legislativa al districte de Valls de 1891. Vallmoll atorgà 294 vots a Gabriel Ballester Boada, 8 a Juan Vázquez de Mella -el candidat carlí-, 1 a J. Palau Generés i 20 a F. Pons Montells.

522. ROVIRA I GOMEZ, Salvador-J.: *Josep-Francesc Ixart i Pi (1784-1852) (Un burgès català de la 1ª meitat del segle XIX)*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Ed. Rafael Dalmau. Barcelona, 1990. 202 pàgs.

Loc. pàgs. 56, 129 i 131 (BIEV)

Continuació del llibre que l'Institut d'Estudis Vallencs va publicar de l'autor -vegeu «Bibliografia» a *Quaderns de Vilaniu*, número 19, referència 371-. Les notes que hi insereix comenten una acció de la lluita entre malcontents i realistes del setembre del 1827 a Vallmoll. La segona, ja coneguda, és respecte de la carretera de Tarragona a Lleida, la qual era enllestida al seu pas per la vila el setembre del 1819.

523. SOLÉ I SABATÉ, Josep M.; VILARROYA I FONT, Joan: *La representació a la reraguarda de Catalunya (1936-1939)*. 2 Vols. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1990. Vol. II, 567 pàgs.

Loc. Vol. II, pàgs. 29, 252-253, 306 i 438 (BIEV)

Els autors estableixen les víctimes comeses per les esquerres durant el període de guerra. Entre els morts figura el capellà, fill de Vallmoll, Amadeu Pujol Domingo, desaparegut el 17 de novembre del 1936, a Barcelona. La seva defunció es va inscriure al registre civil de la capital catalana. El finat tenia, en el moment de ser assassinat, 61 anys d'edat. També hi consta el capellà fill de Vallmoll, Josep M. Montserrat Boronat, de 52 anys, mort el 20 d'agost de 36, al cementiri de Lleida.

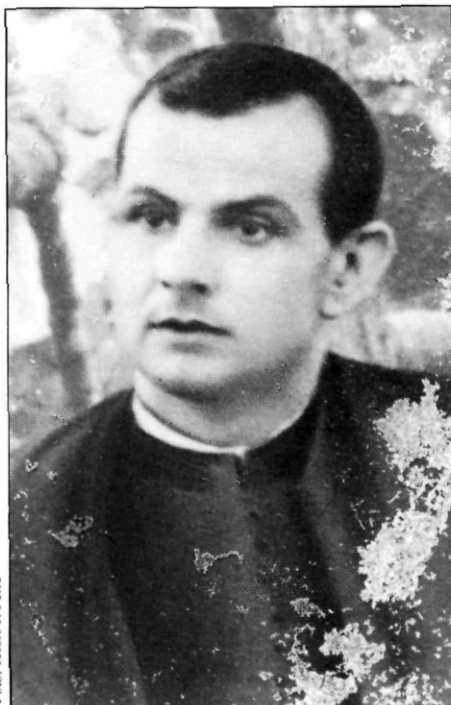

Foto: cassió J. Ferré

Josep M. Montserrat Boronat, capellà, mort pel fanatisme del 1936, al cementiri de Lleida.

Un altre bloc el formen les persones que consten al registre civil de Vallmoll, pel fet que van ser trobades mortes al terme. Un és Josep Masó Jové, de la CEDA, propietari, casat, de 49 anys i nascut a Martorell, mort el 4-VIII-36. Un segon, trobat a la carretera el 14-IX-36, va ser el capellà resusenc, de 63 anys, de nom Pere Vallbé Albèniz. Un tercer és Màrius Pedrol Bellvé, montblanquí de 51 anys, propietari, solter, regidor, fiscal cap d'Acció Ciutadana, caporal del sometent, afiliat a la CEDA, el qual fou trobat mort el 4-VIII-36. Un quart component va ser el capellà de Lilla, Melcior Ferraté Costa, natural de l'Espluga de Francolí, de 48 anys, el qual fou trobat assassinat el 31-VII-36.

Foto: A. Gavaldà

Panoràmica inèdita del castell de Vallmoll, des de dalt de l'embestida per arreglar el campanar i la façana de l'església.

524. VILASECA ANGUERA, Salvador: *Informació Sanitària sobre el port de Salou (1805)*. Asociación de Estudios Reusenses. Reus, 1976.

Loc. pàg. 40 (BIEV)

En una de les notes l'autor afirma que el títol del comtat de Savallà l'adquiriren els Boixadors l'any 1589, i que el comte de Savallà era senyor del castell de Vallmoll.

525. VIRGILI, Antoni: *L'expansió i afermament del feudalisme al Baix Gaià (Segles XI i XII)*. Ed. Centre d'Estudis d'Altafulla. Tarragona, 1991. 184 pàgs.

Loc. pàgs. 17 i 49 (BIEV)

El magnífic treball que ressenyem conté una sola referència a la vila de Vallmoll. S'hi refereix quan es diu que descendents de Guillem de Claramunt havien fet concessions a la vila, al segle XII. En un altre moment l'autor cita el treball de B. de Querol referent a un inventari del senyor de Vallmoll, treball comentat al número 376 de la Bibliografia de Vallmoll.